

1. Прокурорське право: навч. посібник. Г. Д. Борейко, О. М. Броневицька, Ю. О. Лісіцина, В. В. Луцик, В. В. Навроцька, І. Р. Серкевич, Б. М. Телефонко; за заг. ред. В. В. Луцика. Львів: ЛьВДУВС. 2019. 640 с.
2. Про Прокуратуру: Закон України від 14.10.2014 р. № 1697-VII. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 2-3, ст.12. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text> (дата звернення: 19.11.2022).
3. Швед І.І., Бисага Ю.М., Берч В.В., Джуган В.В., Крегул Я.М., Орос М.М. Місце органів прокуратури в механізмі забезпечення конституційної безпеки держави. Монографія. Ужгород. ТОВ «РІК-У», 2020. 168 с. URL: https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/37526/1/%D0%A8%D0%B2%D0%B5%D0%B4_%D0%BC%D0%BE%D0%BD%D0%BE_%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B2%D0%BE%D1%80%D0%BE%D1%82.pdf (дата звернення: 19.11.2022).
4. Прокуратура України : навчально-методичний посібник [Електронний ресурс] / кол. авт.; – Одеса : Фенікс, 2020. 285 с. URL: <https://hdl.handle.net/11300/14736> (дата звернення 19.11.2022).

Фаєнко Віолетта Віталіївна

*студентка 2-го курсу Криворізького факультету Національного університету
«Одеська юридична академія»*

Привиденцев Олександр Геннадійович

*асистент кафедри кримінально-правових дисциплін Криворізького факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ГЕНЕЗИС СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ ПРОКУРАТУРИ У ВІЙСЬКОВІЙ ТА ОБОРОННІЙ СФЕРІ В УКРАЇНІ

На сьогоднішній день, у зв'язку із запровадженням воєнного стану через вторгнення держави-терориста російської федерації на територію України,

проблема правопорушень у військовій та оборонній сфері стала дуже поширеною та актуальною, адже значно збільшилась чисельність особового складу військових формувань в Україні. Зараз військовослужбовцям надаються певні привілеї та пільги, вся увага влади та суспільства зосереджена на їх професійній діяльності, оскільки вони боронять країну та захищають саму суть української державності. Проте принцип рівності всіх перед законом має основоположне значення в демократичному суспільстві. Кримінальні правопорушення серед осіб, що несуть військову службу, існують як серед офіцерського складу, так і серед звичайних рядових солдат. Тому спеціалізована прокуратура із функціональними повноваженнями у військовій та оборонній сфері покликана попереджувати та оперативно реагувати на кримінальні правопорушення, щоб мінімізувати їх вплив на якість виконання військовими своєї професійної діяльності та збереження обороноздатності країни в цілому.

Військові прокуратури як самостійна структура почали відділятися ще в роки СРСР. Достатньо немало роль відіграло також прийняття 16.07.1990 року Декларації про державний суверенітет України. В декларації було зазначено, що саме на Генерального прокурора УРСР покладалася функція найвищого нагляду за додержанням законів у республіці [1].

З 01.02.1991 року, після постанови Верховної Ради України «Про підпорядкування військових прокуратур», військові прокуратури України були підпорядковані Генеральному прокурору України, в той час як до цього підпорядковувались Головному військовому прокурору СРСР [2]. З 26.11.1993 року Закон України «Про Прокуратуру» було доповнено в ст. 13 положеннями, що визначали військові прокуратури в системі органів прокуратури України [3].

У 2012 році, на підставі «відсутності необхідності в них», військові прокуратури були ліквідовані. Тодішній генеральний прокурор України - В.Пшонка у своєму наказі зазначив створення нового органу - Головного управління нагляду за додержанням законів у військовій та оборонній сфері [4].

14.08.2014 року Верховна Рада України підтримали законопроект відповідно до якого військові прокуратури знову почали функціонувати, а

причиною тому стала актуальна і на сьогоднішній день російська агресія проти України, відповідно і відродження військових прокуратур стало надто доречним і потрібним, а також мало на меті попередження кримінальних правопорушень саме під час проведення бойових дій. Цього ж року було утворено Головну військову прокуратуру України, а також нову посаду - головний військовий прокурор України.

Закон України «Про Прокуратуру» у своїй структурі визначав порядок створення, а також комплектування та матеріально-технічного забезпечення військових прокуратур. Також цей закон мав на меті соціальний захист працівників військових прокуратур, що мали статус військовослужбовців. В той же час досить важливо підкреслити те, що ті військові прокурори обов'язково мали перебувати у військових частинах, що були у зоні АТО [5].

19.09.2019 року законодавча ініціатива Президента України В. Зеленського щодо реформи прокуратур була ухвалена Верховною Радою України. Саме ця реформа і передбачала те, що безпосередньо військові прокуратури будуть виведені зі структури Міністерства оборони України та знаходитимуться вже в складі Офісу Генерального прокурора України та матимуть певну загальну назву, а саме «Спеціалізована прокуратура у військовій та оборонній сфері». Можемо визначити, що на основі цього закону Генеральний прокурор України тепер має право створити за потреби спеціалізовані прокуратури, що діятимуть на правах структурного підрозділу Офісу генерального прокурора, або ж на правах обласних чи окружних прокуратур [6].

01.09.2022 року А. Костін, наразі діючий Генеральний прокурор України, представив колективу Офісу Генерального прокурора свого нового заступника – О. Хоменка, який опікуватиметься питаннями юстиції у військовій сфері.

Досить важливим буде ще зазначити щодо структури Спеціалізованої прокуратури у військовій та оборонній сфері (далі – СПВОС). Отже, нині існують СПВОС на правах структурного підрозділу саме Офісу Генерального прокурора України, СПВОС регіонів на правах обласних, а також військові прокуратури гарнізонів, що діють на правах окружних прокуратур.

Щодо нормативно-правового регулювання діяльності СПВОС маємо сказати, що співробітники у своїй діяльності керуються саме Законом України «Про прокуратуру» [5], а от проходили військову службу вже згідно із Законом України «Про військовий обов'язок і військову службу». Також зазначимо, що до нормативно-правової бази діяльності прокурорів СПВОС та слідчих належать і різні інші законодавчі акти України, якими встановлено соціальні та правові гарантії, а також пенсійне, медичне та інші види забезпечення співробітників військових прокуратур. Військові звання офіцерів прокурорів СПВОС відповідають класним чинам безпосередньо робітників «звичайної» прокуратури.

Військовими прокурорами та слідчими призначались громадяни з числа саме тих офіцерів, що вже проходили військову службу, або ж тих, хто перебував у запасі. При цьому кандидати на посаду військового прокурора або військового слідчого обов'язково повинні були мати вищу юридичну освіту.

Проаналізувавши Закон України «Про прокуратуру», визначаємо, що до повноважень військових прокурорів належать наступні: по-перше, це безпосереднє здійснення функції прокуратури, але в межах визначеної для військових прокурорів юрисдикції (тобто мова йде про військові гарнізони, військові частини тощо); по-друге, це виконання загальних функцій органів прокуратури, але в межах територіальних одиниць, де ці функції не можуть виконуватися (у загальному порядку у зв'язку із виключними обставинами). Важливим є зазначити, що всі свої функції та повноваження військові прокуратури мають реалізувати лише у військовій та оборонній сфері [5].

У зв'язку із нинішньою ситуацією в Україні, наявність, розвиток та функціонування Спеціалізованої прокуратури у військовій та оборонній сфері є дуже актуальною та необхідною. Наявні у військовій сфері різноманітні кримінальні посягання нічим не вирізняють її з-поміж інших. Проте, за своєю суттю вони становлять споріднену категорію протиправних посягань, що і викликало потребу створення спеціалізованого органу, який уніфікує та зможе пришвидшити процедуру притягнення до відповідальності суб'єктів

кримінальних правопорушень. Історія створення та становлення СПВОС в Україні є довгою та цікавою, натомість тепер в нашій державі є сформована якісна структура, що реалізує свої повноваження - попередження та розкриття правопорушень, а також нагляд за додержанням законів у військовій та оборонній сфері задля нормального функціонування «військового інституту» та підтримання належного рівня обороноздатності країни, що становить значну актуальність в умовах збройного протистояння з російською федерацією.

Список використаних джерел:

1. Декларація про державний суверенітет України від 16.07.1990р. № 55-XII. Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР). 1990. N 31. ст.429. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-12#Text> (дата звернення: 21.11.2022).
2. Про підпорядкування військових прокуратур: Постанова Верховної Ради України від 30.01.1992р. №2076-XII. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1992. N 18. ст. 228. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2076-12#Text> (дата звернення: 16.11.2022).
3. Про внесення змін і доповнень до Закону України "Про прокуратуру" : Закон України від 26.11.1993р. №3662-XII. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1993. N 50. ст.474. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3662-12#Text> (Дата звернення: 27.11.2022 року)
4. Про особливості діяльності прокуратур з нагляду за додержанням законів у воєнній сфері: Наказ Генеральної прокуратури України від 12.07.2012р. № 12гн. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0012900-12#Text>. (Дата звернення 27.11.2022р.)
5. Про Прокуратуру: Закон України від 14.10.2014 р. № 1697-VII. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 2-3, ст.12. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text> (дата звернення: 16.11.2022).
6. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо першочергових заходів із реформи органів прокуратури: Закон України від 19.09.2019р. №113-IX. Відомості Верховної Ради (ВВР). 2019. № 42, ст.238. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/113-20#Text>. (Дата звернення: 27.11.2022 року).